

شوشتر

767 - 751

هنری لایارد، *سفرنامه لایارد، یا، ماجراهای اولیه در ایران*، ترجمه مهراب امیری، تهران ۱۳۶۷ ش؛ آلن لویرن، «شوش، کارگاه کاوش (آکروپول I)»، در شوش و جنوب غربی ایران، همان؛ غلامحسین مصاحب، «متون ریاضی شوش»، *باستان‌شناسی و هنر ایران*، ش ۳ (تابستان ۱۳۴۸)؛ غلامرضا معصومی، *تاریخچه علم باستان‌شناسی، تهران ۱۳۸۳ ش*؛ بیری دو میروشیجی، «لایه نگاری (ایلامی جدید) در شوش: حدود ۱۱۰۰ تا ۵۴۰ ق م»، در شوش و جنوب غربی ایران، همان؛ عزت‌الله نگهبان، شوش، یا، کهن‌ترین مرکز شهرنشینی جهان، تهران ۱۳۷۵ ش؛

The Arts of Persia, ed. Ronald W. Ferrier, New Haven: Yale University Press, 1989; Roman Ghirshman, *L'Iran des origines à l'islam*, Paris 1951; Sir Henry Creswicke Rawlinson, "Notes on a march from Zohab, at the foot of Zagros, along the mountains to Khuzistan (Susiana), and from thence through the province of Luristan to Kirmanshah, in the year 1836", *The Journal of the Royal Geographical Society of London*, vol. 9 (1839).

اغلامرضا معصومی /

شوشتر، شهری باستانی، امروزه شهر و شهرستانی در شمال استان خوزستان* در جنوب غربی ایران.

۱) شهر و شهرستان. نام این شهر، علاوه بر شوشتر (حدود العالم، ص ۴۵)، در منابع عربی سُسْتَر یا تَشْتَر (ابن رُسته، ص ۸۳؛ ابن فضل‌الله عمری، سفر ۲۷، ص ۴۰۷) و در برخی منابع فارسی دیگر سُسْتَر و شُسْتَر (حمدا لله مستوفی، ص ۱۰۹؛ حافظ ابرو، ۱۳۷۵-۱۳۷۸ ش، ج ۲، ص ۹۳) آمده است. شوشتر از قدیم‌ترین شهرهای ایران است (سایکس^۲، ص ۲۵۳)، از این رو علت نام‌گذاری و بنیان‌گذاری آن با افسانه‌ها در آمیخته و درباره وجه تسمیه آن آرایبی متفاوت و عمدتاً در ارتباط با شهر شوش* بیان شده است. شوشتر، مرکب از شوش و پسوند تقضیلی تر، به معنای زیباتر، خوش‌آب‌وهواتر و بهتر از شوش است (مطهر بن طاهر مقدسی، ج ۴، ص ۹۹؛ یاقوت حَمَوی، ذیل «تستر»). مارکوارت^۳ (ص ۱۴۴) پسوند تر را راه و شوشتر را «از راه شوش» معنا می‌کند. اعتمادالسلطنه (۱۳۶۷-۱۳۶۸ ش، ج ۱، ص ۶۸۴) نیز این کلمه را شوش جدید معنا کرده است.

شوشتر، پیش از ورود آریاییها، در حوزه تمدن عیلام قرار داشت و به نظر می‌رسد همان شهر اوان^۴، مرکز سلسله پادشاهان عیلام در سده سوم پیش از میلاد، باشد (مجیدزاده، ص ۶،

تمدن‌ساز منطقه، پیونددهنده بین‌النهرین با ایران و منشأ زایش اندیشه‌های جدید و بسط آن به سایر نواحی دور و نزدیک بوده است (به آمیه، ۱۳۷۲ ش، ص ۹۸-۱۰۶؛ عبدی، ص ۸۷). دوره‌های نخستین زندگی در شوش با بسیاری از تمدنهای داخل ایران، مانند تپه حصار دامغان، سیلک کاشان، تل بکون فارس، تل ابلیس کرمان، و خارج ایران، مانند تمدنهای جمدت نصر، اوروک، تپه گارا، وارکا^۵ و نیبور^۶ در بین‌النهرین هم‌زمان است (نگهبان، ص ۱۰۱-۱۰۳؛ معصومی، ص ۳۸۱).

منابع: بیری آمیه، شوش شش‌هزارساله، ترجمه علی موسوی، تهران ۱۳۸۹ ش؛ همو، «شهرنشینی ایلامی در شوش»، ترجمه افسانه خلعت‌بری، در نظری اجمالی به شهرنشینی و شهرسازی در ایران، به کوشش محمدیوسف کیانی، تهران ۱۳۶۵ ش؛ همو، «گستگی در مدارک باستان‌شناختی و دوگانگی قومی در ایلام»، ترجمه کامیار عبدی، میراث فرهنگی، ش ۱۰ و ۱۱ (پاییز و زمستان ۱۳۷۲)؛ اسناد هیأت‌های باستان‌شناسی در ایران: ۱۲۵۴-۱۳۴۵ ش، چاپ مرضیه یزدانی، تهران: سازمان اسناد ملی ایران، پژوهشکده اسناد، ۱۳۸۰ ش؛ ژان پرو، «حفرای علمی شوش»، *باستان‌شناسی و هنر ایران*، ش ۹ و ۱۰ (زمستان ۱۳۵۱)؛ همو، «گزارش کاوش‌های شوش در سال ۱۳۴۸»، ترجمه عیسی بهنام، در همان، ش ۵ (بهار و تابستان ۱۳۴۹)؛ ژنویثو دولفوس، «اشغال شوشان در هزاره پنجم و آغاز هزاره چهارم ق م»، در شوش و جنوب غربی ایران: تاریخ و باستان‌شناسی، سیر تکامل اجتماعی و فرهنگی از هزاره هفتم قبل از میلاد تا یورش مغول، گزارش گردمایی بین‌المللی شوش و سمینار بلو، زیر نظر ژان پرو و ژنویثو دولفوس، ترجمه هایده اقبال، تهران: مرکز نشر دانشگاهی و انجمن ایرانشناسی فرانسه در ایران، ۱۳۷۶ ش؛ ژن هانریت ماگر دیولافو، *سفرنامه: خاطرات کاوش‌های باستان‌شناسی شوش ۱۸۸۶-۱۸۸۴*، ترجمه ایرج فروشی، تهران ۱۳۵۵ ش؛ مهدی رهبر، «مرمت قلعه شوش»، میراث فرهنگی، ش ۱۲ (تابستان و پاییز ۱۳۷۳)؛ کامیار عبدی، «صدوسی سال حفاری در شوش»، در همان؛ باربارا فینستر، «شوش، اصطخر، سیراف، دامغان: مساجد ستون‌دار ساده اوایل دوره اسلامی»، ترجمه فرامرز نجد سمعی، اثر، ش ۲۳ و ۲۴ (بهار و تابستان ۱۳۸۱)؛ میرعلابین کابلی، «شوش و میراث باستانی دشت شوشان»، میراث فرهنگی، ش ۱۲ (تابستان و پاییز ۱۳۷۳)؛ همو «گزارش دومین فصل کاوش جبهه غربی تخته‌گاه آبدانای شوش و طرح مرمت و بازسازی دیوار تخته‌گاه، بهار ۱۳۷۴»، در گزارش‌های باستان‌شناسی، ج ۱، تهران: سازمان میراث فرهنگی کشور، پژوهشکده باستان‌شناسی، ۱۳۷۶ ش؛ الیزابت کاتر، «شوش: شهر شاهی»، در شوش و جنوب غربی ایران، همان؛ دُنئی کانال، «صفه مرتفع آکروپول شوش»، در همان؛ رومن گیرشمن، «شاهکارهای موجود در موزة شوش»، ترجمه مسعود رجب‌نیا، هنر و مردم، دوره جدید، ش ۷۰ (مرداد ۱۳۴۷)؛ همو، *هنر ایران*، ج ۲: در دوران پارتی و ساسانی، ترجمه بهرام فروشی، تهران ۱۳۵۰ ش؛ اوستن

1. Warka

2. Nippur

3. Sykes

4. Marquart

5. Awan